

Поліщук К.О.,

**Науковий керівник: Бондаренко Н. О. к.ю.н., доц.,
доцент кафедри правового забезпечення безпеки бізнесу,
Державний торговельно-економічний університет,
м. Київ**

ЗМІНИ В ПОЛІТИЧНІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Війна завжди радикально змінює суспільство та державу. Вона випробовує на міцність усі політичні інститути, систему влади та здатність суспільства до мобілізації. Повномасштабна агресія Росії проти України, що почалася 24 лютого 2022 року, стала не лише трагедією, але й поштовхом до глибоких змін у політичному житті країни. Україна опинилася в ситуації, коли політична система мала працювати в надзвичайних умовах: зберігати державність, координувати зусилля для оборони, забезпечувати стійкість економіки та одночасно залишатися демократичною.

Запровадження воєнного стану стало головним фактором трансформації політичної системи. Конституція України передбачає можливість тимчасового обмеження окремих прав і свобод громадян у разі збройної агресії, і саме цим правом скористалася держава [1]. У країні було заборонено проведення мітингів, демонстрацій, обмежено політичну агітацію, частково – свободу пересування. У багатьох регіонах створено військові адміністрації, які перебрали на себе частину повноважень органів місцевого самоврядування. Це дозволило забезпечити порядок у прифронтових та деокупованих територіях. Такі зміни свідчать про посилення централізації та концентрацію влади, що є характерним для будь-якої країни у стані війни.

Президент України став ключовою фігурою у політичній системі під час війни. Він є Верховним Головнокомандувачем і водночас символом опору, що консолідує суспільство. Щоденні звернення Володимира Зеленського до громадян та міжнародної спільноти стали важливим елементом кризової комунікації, який підвищив довіру до влади і створив образ єдності.

Кабінет Міністрів у воєнних умовах зосередився на трьох головних завданнях: забезпеченні економічної стабільності, підтримці армії та допомозі населенню. Було ухвалено рішення про податкові пільги для бізнесу, спрощення адміністративних процедур через цифрові сервіси, програми допомоги переселенцям [2]. Уряд діє у тісній координації з військовим командуванням і місцевими адміністраціями, що робить систему більш оперативною.

Парламент зберігає свою роботу, що є важливим свідченням стабільності демократії навіть у критичних умовах. Закони ухвалюються прискореним порядком, адже час у війні – найцінніший ресурс. Переважно парламент працює над законами, що стосуються оборони, мобілізації, підтримки армії та інтеграції України до Європейського Союзу. Водночас у Раді знизився рівень політичних суперечок: навіть опозиційні партії здебільшого підтримують рішення, які спрямовані на зміцнення держави. Це дозволило досягти рідкісного для України явища – консолідації парламенту.

Війна практично зруйнувала позиції проросійських політичних сил. Десятки партій, що мали зв'язки з Росією, були заборонені рішеннями судів [3]. Це стало своєрідним «очищенням» політичного поля. Водночас активність політичних партій у внутрішньому житті значно знизилася: більшість сил підтримують владу і не намагаються вести жорстку конкуренцію. Таким чином, система тимчасово втратила звичну для демократії конфліктність і перейшла до стану співпраці.

Особливістю української політичної системи у воєнний час є виняткова роль громадянського суспільства. Волонтери та благодійні фонди виконують ті функції, які в інших країнах традиційно належать державі: постачають армію одягом, технікою, дронами, допомагають переселенцям. Це свідчить про новий рівень політичної культури, де держава і суспільство взаємодіють як партнери заради національної єдності.

Війна змінила й інформаційний простір. Було створено національний телемарафон «Єдині новини», який об'єднав більшість телеканалів. Така форма комунікації дозволила контролювати інформаційний простір, уникати паніки та протидіяти російській пропаганді.

Війна радикально прискорила зовнішньополітичний курс України, зробивши європейську та євроатлантичну інтеграцію одним з головних пріоритетів політичної системи. По-перше, у червні 2022 року Україна офіційно отримала статус кандидата на вступ до Європейського Союзу. Цей крок став не лише політичним сигналом підтримки, а й визначив вектор майбутніх реформ у державі. Уряд почав працювати над виконанням рекомендацій Європейської комісії, що охоплюють судову реформу, посилення боротьби з корупцією, зміцнення інституцій та гарантії прав національних меншин. По-друге, співпраця з НАТО значно активізувалася. Україна стала де-факто партнером Альянсу, отримуючи військову, технічну та розвідувальну допомогу. Питання вступу до НАТО перестало бути лише внутрішньою дискусією – воно перетворилося на практичний шлях до забезпечення довгострокової безпеки країни. По-третє, міжнародна дипломатія України набрала безпрецедентних масштабів. Президент Володимир Зеленський виступав у парламентах різних держав, на форумах ООН, G7, G20, звертаючись із закликами про допомогу. Це зробило українське питання ключовим на порядку денному світової політики. Також Україна активно інтегрується у сферу санкційної політики. Київ координує свої кроки з ЄС, США, Канадою, Японією та іншими державами щодо обмеження впливу Росії на світову економіку. Не менш важливим стало посилення регіонального співробітництва: участь у форматах «Люблінський трикутник» (Україна – Польща – Литва), «Київська безпекова угода» та співпраця з країнами Балтії. Вони стали додатковими інструментами посилення міжнародної підтримки.

Таким чином, війна стала каталізатором інтеграції України в європейську та світову політичну систему. Якщо до 2022 року інтеграція відбувалася поступово, то після початку повномасштабного вторгнення вона перетворилася на стратегічний вибір, який підтримує більшість населення та який визнали ключові міжнародні партнери.

Вибори в Україні під час воєнного стану не проводяться [4], хоча за Конституцією вони мали відбутися у 2023 році. Це закономірне рішення, адже в умовах бойових дій неможливо забезпечити чесний і безпечний процес. Водночас відсутність виборів не означає згортання демократії: парламент працює, багатопартійність зберігається. Україна демонструє, що демократія може функціонувати навіть у воєнних умовах.

Війна суттєво підвищила політичну свідомість населення. Українці стали активнішими у громадській діяльності, більш згуртованими та відповідальними. Значно зросла національна ідентичність: українська мова, культура та символи набули нової ваги. Це означає, що політична система здобула сильну соціальну підтримку.

Після перемоги Україна зіткнеться з новими викликами. По-перше, потрібно буде відновлювати економіку та інфраструктуру. По-друге, постане завдання зберегти демократичний характер політичної системи та уникнути авторитарних тенденцій, які можуть виникнути після посилення влади у воєнний час. По-третє, країна повинна буде завершити реформи у сфері антикорупції, судової системи, децентралізації. Разом із цим існує величезна можливість: Україна може побудувати оновлену модель державності, що відповідатиме європейським стандартам і стане прикладом для інших країн.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 № 254к/96-ВР. URL:
2. Уряд ухвалив низку рішень, які посилюють соцзахист внутрішньо переміщених осіб. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/uriad-ukhvalyv-nyzku-rishen-iaki-posyliuiut-sotszakhystvnutrishno-peremishchenykh-osib>
3. Суд заборонив діяльність 10 проросійських політичних партій. URL: <https://day.kyiv.ua/ru/node/799948>
4. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015. № 389-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/389-19>